

ΜΑΡΩ ΒΑΜΒΟΥΝΑΚΗ

Σιωπές
για να ακούγεται

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ:
12.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Σιωπές για να ακούγεσαι**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Μάρω Βαμβουνάκη
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Άννα Μαράντη
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Χρυσούλα Μπουκουβάλα
ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Edward Hopper, *Compartment C, Car 293*
(1938), IBM Corporation Art Collection, New York.
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Μάρω Βαμβουνάκη, 2014
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2014

Πρώτη έκδοση: Νοέμβριος 2014, 12.000 αντίτυπα

ISBN 978-618-01-0871-2

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτίου.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοίου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psychogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiou Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psychogios.gr

ΜΑΡΩ ΒΑΜΒΟΥΝΑΚΗ

Σιωπές
για να ακούγεται

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ
12.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΆΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ

- Ο Αρχάγγελος του καφενείου*, διηγήματα, 1η έκδοση,
Εκδ. Πύρινος Κόσμος 1978, εξαντλήθηκε.
- Ο Κύκνος κι αυτός*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση, Εκδ. Οδυσσεύς
1979, 10η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ, 1996.
- Το χρονικό μιας μοιχείας*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. Δόμος 1981, 23η έκδοση 1998.
- Αυτή η σκάλα δεν κατεβαίνει*, διηγήματα, 1η έκδοση,
Εκδ. Δόμος 1982, 11η έκδοση 1998.
- Ντούλια*, μυθιστόρημα, 1η έκδ., Εκδ. Δόμος 1984, 11η έκδ. 1998.
- Χρόνια πολλά γλυκιά μου*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1985, 12η έκδοση 1999.
- Ο αντίπαλος εραστής*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1986, 22η έκδοση 2007.
- Η μοναξιά είναι από χόμα*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1987, 27η έκδοση 2007.
- Ιστορίες με καλό τέλος*, διηγήματα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1988, 12η έκδοση 2000.
- Οι παλιές αγάπες πάνε στον Παράδεισο*, μυθιστόρημα,
1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1990, 33η έκδοση 2009.
- Τα κλειστά μάτια*, αφήγημα, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ
1990, 8η έκδοση 2001.
- Τανγκό μες στον καθρέφτη*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1992, 15η έκδοση 2001.
- Το δωμάτιο που ταξιδεύει*, παιδικό, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1992, 2η έκδοση 1996.
- Λουλούδι της κανέλλας*, ταξιδιωτικό, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1993, 5η έκδοση 1998.
- Θεατρικά 1*, θέατρο, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1994,
2η έκδοση 2007.
- Θεατρικά 2*, θέατρο, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1994,
2η έκδοση 2007.
- Με βελούδινα βήματα ο χρόνος*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1995, 6η έκδοση 1999.
- Τα ραντεβού με τη Σιμόνη*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1996, 10η έκδοση 2003.
- Ο πιανίστας και ο θάνατος*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση
(με το ψευδώνυμο Βίργκω Βολάνη), Εκδ. Δόμος 1993,
8η έκδοση 2000.
- Η κραταιά αγάπη*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1998, 11η έκδοση 2004.

Τηλεφωνήματα και ενοχές, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1999, 6η έκδοση 1999.

Το τραγούδι της μάσκας, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2000, 6η έκδοση 2006.

Ο Ντάνκαν γυρεύει τον Θεό, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2001, 3η έκδοση 2001.

ΕΡΩΤΑΣ: Το γελοίο και το δέος, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2002, 5η έκδοση 2004.

Όταν ο Θεός πεθαίνει (μια συζήτηση με τον Αλέξανδρο
Κατσιάρα), 1η έκδοση, Εκδ. Δόμος 2003, 4η έκδοση,
Εκδ. Αρμός 2008.

Όχι άλλη αναβολή, Μιχάλη, βιογραφικό αφήγημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2004, 2η έκδοση 2004.

Τα πράγματα που ζουν απ' τον χαμό, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2005, 3η έκδοση 2006.

Αντήχησα απ' το παρελθόν, μελέτημα, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2007.

Όλοι φοβούνται τον έρωτα, Εκδ. Αρμός 2012, 9η έκδοση 2013.

Από τις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ κυκλοφορούν:

Ο παλιάτσος και η Άνιμα, ψυχολογία, 1η έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2006, 68η χιλιάδα 2014.

Το φάντασμα της αξόδευτης αγάπης, ψυχολογία, 1η έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2008, 85η χιλιάδα 2014.

Χορός μεταμφιεσμένων, ψυχολογία, 1η έκδοση, Εκδ.
ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2009, 30ή χιλιάδα 2009.

Μια μεγάλη καρδιά γεμίζει με ελάχιστα, ψυχολογία, 1η
έκδοση, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2010, 35η χιλιάδα 2014.

Το χρονικό μιας μοιχείας, τόμος με τρεις νουβέλες, 2η έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2010, 17η χιλιάδα 2014.

Αυτή η σκάλα δεν κατεβαίνει, διηγήματα, 2η έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2009, 6η χιλιάδα 2013.

Ο ερωτευμένος Πολωνός, 1η έκδοση, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2011,
30ή χιλιάδα 2013.

Κυριακή απόγευμα στη Βιέννη, ψυχολογία, 1η έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2012, 18η χιλιάδα 2014.

Το δωμάτιο που ταξιδεύει, παιδική λογοτεχνία, 2η έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2013, 4η χιλιάδα 2014.

Γενέθλια ξανά, μυθιστόρημα, 1η έκδοση, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2013,
13η χιλιάδα 2014.

Στη μητέρα μου

*Είπες εδώ και χρόνια:
«Κατά βάθος είμαι ζήτημα φωτός».*

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ

Περιεχόμενα

Σιωπές για να ακούγεται	15
Ανοιξιάτικη συνάντηση στο Άλσος Παγκρατίου ή Η ηλικία του ελάχιστου παραδείσου	31
Αν γύριζαν πίσω οι νεκροί	49
Η χαζή πόρνη	69
Ποιος εγκατέλειψε πρώτος	81
Τα πιο μεγάλα φιλιά	97
Κρίσεις πανικού	121
Πένθος για τον «κακό» γονιό	135
Η άσκηση του βουνού	157
Η εκδίκηση μιας συγχώρησης	163
Παντοινά ο Σιρανό	191
Boston bombing	211
Τα ίδια και τα ίδια... (Η μοναξιά πάλι)	221
Οι μπαλάντες των αποστάσεων	243
Παζάρια με τον Θεό	249

Σιωπός για να ακούγεσαι

Ηταν μια γυναίκα που ήθελε να δίνει πολλές εξηγήσεις. Αφού διατύπωνε στον συνομιλητή της εκείνο που είχε να του πει, την κυρίευε κατόπιν το άγχος μήπως δεν του το εξήγησε όσο πρέπει σωστά. Μήπως δεν την καταλάβει, μήπως τον μπερδέψει, μήπως φταίει η ίδια για μια τυχόν κακή συνεννόηση. Έτρεμε τις παρεξηγήσεις, την άρνηση, κατά βάθος την απόρριψη. Ασφαλώς αναστατωνόταν πολύ περισσότερο όταν ο απέναντι την ενδιέφερε ιδιαίτερα. Στις περιπτώσεις μάλιστα που υπήρχε ερωτικό στοιχείο ανάμεσα σ' εκείνη και στον άλλο, αυτού του είδους το άγχος εξελισσόταν σε ξέφρενο.

Γενικώς υπήρχαν περιπτώσεις που η στάση της γινόταν εξαιρετικά προβληματική. Τηλεφωνούσε συνέχεια, έστελνε σημειώματα, μηνύματα στο κινητό, παρακαλούσε για μια συνάντηση με σκοπό να διευκρινίσει σαφέστερα όσα είχε πει και ξαναπεί, να συμπληρώσει κάτι βασικό, να κάνει ακόμη μια υποσημείωση. Υπέφερε όταν

επανεξέταζε στο μυαλό της εκ των υστέρων μια φράση της, μια λέξη της, για να μην πω και το ύφος που φανταζόταν πως είχε· τα έβρισκε τώρα λαθεμένα, ανεπαρκή, συχνά γελοία, προσπαθούσε να υποθέσει πώς τα έχει εκλάβει ο άλλος, αγωνιζόταν να μπει στη σκέψη του. Ένα μεγάλο μέρος της καθημερινότητάς της περνούσε με αυτό το κουραστικό βάσανο.

Νομίζω ότι οι χαρακτήρες οι οποίοι φοβούνται υπερβολικά την απόρριψη είναι απ' αυτούς που καταλήγουν να μιλούν και να επεξηγούν υπερβολικά. Εξηγούν ξανά και ξανά τη θέση τους, τον εαυτό τους, τη γνώμη τους, την πρότασή τους και, πιο αγχωμένα από όλα, τις προθέσεις τους. Το ότι τείνουν έτσι πυρετωδώς να εξηγούν, να απολογούνται και να αναλύουν την άποψή τους δε σημαίνει πως είναι πάντοτε και ειλικρινείς. Θα έλεγα μάλιστα πως στη δική τους κατηγορία ανήκουν εκείνοι που, ανήσυχoi μήπως διαφανεί ένα ψέμα τους, μια ανακρίβεια, συχνότατα η υπερβολή και η μεγαλοποίηση που τείνουν να προσθέτουν, κάποια παραλλαγή έστω στο θέμα τους, μια πτυχή τους που κρύβουν, αγωνίζονται να πείσουν με λόγια πάρα πολλά, με εντονότερες εκφράσεις, με δραματικότητα που τους αρέσει να χρησιμοποιούν. Εφαρμόζουν συνειδητά ή ασυνειδητά την παλιά συνταγή: *Αν σερβίρεις ένα ψέμα μαζί με πολλές, εντυπωσιακές αλήθειες, τότε θα το περάσεις πιο εύκολα.*

Οι ανασφαλείς, οι εξαρτημένοι χαρακτήρες, έχουν μεγαλύτερη ανάγκη την πειθώ τους, την ένταση, το δράμα, τις επανειλημμένες διευκρινίσεις σε όσα ήδη έχουν

εκφράσει. Δεν εμπιστεύονται τις εντυπώσεις που άφησαν, και οι εντυπώσεις που άφησαν έχουν τρομακτική σημασία για την ηρεμία τους. Η ανάγκη τους να τα καταφέρουν σε αυτό που υποστηρίζουν είναι βαριά ανάγκη, θεωρούν πως θα καταστραφεί ο κόσμος αν δε συμφωνήσει μαζί τους ο άλλος. Είναι σαν να βιώνουν κάθε λίγο τη διαδικασία μιας δίκης σε δικαστήριο, όπου τα πολυτιμότερα της ψυχής τους κρέμονται από την απόφαση. Το θλιβερό είναι πως βιώνουν ως σοβαρή δίκη ακόμη και το πιο μηδαμινό ή φαιδρό ζήτημα που τίθεται. Δεν πρόκειται ακριβώς για διαπραγμάτευση σημαντικών ζητημάτων, αλλά για μια διαδικασία ψυχολογικής επιβίωσης. Δε ζουν δίχως απανωτές δικαιώσεις, επειδή είναι πρόσωπα εξόχως ενοχικά, βαθιά ανασφαλής, αλλά και βαριά εγωιστικά.

Το ζήτημα του εγωισμού, του εγωκεντρισμού, πάντα τίθεται όταν αναφερόμαστε σε ψυχολογικά προβλήματα και αναζητούμε κάποια ανακούφιση. Όπως καλός μου φίλος και γιατρός επαναλαμβάνει και το επαναλαμβάνω μετά κι εγώ: «Ας αφαιρέσουν οι νευρωσικοί κάτι από τον εγωισμό τους και θα γίνουν πολύ πιο εύκολα τα πράγματα».

Το ερώτημα αν μια ψυχολογική ασθένεια προκαλεί εγωισμό ή είναι ο εγωισμός που μας οδηγεί σε ψυχολογικά προβλήματα θα παραμένει ερώτημα στη σκέψη των πιο πολλών. Προσωπικά τολμώ να πω, από όση πείρα μάζεψα μελετώντας τον εαυτό μου και κοντινούς άλλους, πως προηγείται ο εγωισμός. Η εγωιστική ματιά μας στη

ζωή και στις σχέσεις δυσκολεύει εξαιρετικά σχέσεις και ζωή, είναι φυσικό να οδηγεί σε εμπόδια και ήττες. Και οι επαναλαμβανόμενες δυσκολίες, οι συνεχείς αποτυχίες, κάποια στιγμή κουράζουν και κλονίζουν το νευρικό σύστημα. Από εκεί και πέρα είναι φυσικό η δυσθυμία, η δυσφορία, η δυστυχία, ο θυμός και όσα ακολουθούν τις ματαιώσεις μας να επιβαρύνουν κι άλλο τη ροπή στον εγωκεντρισμό. Δύσκολα είμαστε επιεικείς και φιλάνθρωποι όταν είμαστε δυστυχισμένοι.

Δε θα μιλήσουμε εδώ για το ηθικό μέρος τούτου του παράξενου παιχνιδιού των ατέρμονων, των καταπιεστικών εξηγήσεων κάποιων, σαν τη γυναίκα της ιστορίας μας. Αν δηλαδή πρέπει ή δεν πρέπει να φέρεται έτσι, προκειμένου να κερδίσει μια κατάφαση, έναν θαυμασμό, ένα αίτημα, μια επιβεβαίωση. Ασφαλώς και δεν πρέπει, δε χρειάζονται αναλύσεις τα αυτονόητα. Εκείνο που εδώ μας ενδιαφέρει είναι το κατά πόσο αποδεικνύονται αποτελεσματικές τέτοιου είδους συμπεριφορές. Πόσο καταφέρνουν να κερδίσουν τον συζητητή, τον διεκδικούμενο. Πόσο πείθουν. Τι θα την κάνουν ύστερα μια συμφωνία, έναν θαυμασμό, κάθε «ναι» που εκμαίευσαν με τόση σπατάλη ενέργειας· αν το κατάφεραν όντως.

Τέτοια συμπτώματα επιμονής από περίπου τέτοιες αιτίες συμβαίνουν συχνά στα πάρε δώσε μας, τα παρατηρούμε σε έναν βαθμό και στον ίδιο τον εαυτό μας, σε ορισμένες σχέσεις ίσως, σε κάποιες εποχές μας. Νοσηρά στοιχεία κρύβουν και οι πλέον ισορροπημένες προσωπικότητες μέσα στον κόσμο όπου ζούμε και όπως τον ζούμε.

Το παθολογικό ως χαρακτηρισμός εξαρτάται από την ποσότητα, την ένταση και τη συχνότητα ενός παθολογικού συμπτώματος. Για παράδειγμα, άλλο να ανησυχείς με τα μικρόβια και να πλένεις ανελλιπώς τα χέρια σου πριν κάτσεις να φας, και άλλο να βγαίνεις και να τριγυρνάς στους δρόμους φορώντας μια μάσκα από γάζες στο πρόσωπο. Άλλο να προσέχεις τις γνωριμίες σου με άνδρες ύστερα από μια οδυνηρή προδοσία, και άλλο να πας να κλειστείς σε μοναστήρι, όχι από δίψα Θεού αλλά από πανικό και φρίκη μην ξανασυναντήσεις άνδρες, που είναι σίγουρα βιαστές ψυχών. Με την ευκαιρία, θα θυμηθώ τη θαυμάσια παρατήρηση του Ηγουμένου Βασιλείου Γοντικάκη από το Άγιο Όρος, όπως μου τη μετέφερε κοινός γνωστός. Είπε: «Για να έρθει κάποιος να μπει σε μοναστήρι, πρέπει πρώτα να έχει λύσει τα προβλήματά του με τον κόσμο. Αν έρθει νομίζοντας πως θα τα λύσει εδώ, η ζωή του στο μοναστήρι θα γίνει κόλαση».

Ας επιστρέψουμε όμως εκεί από όπου ξεκινήσαμε με την αναπόφευκτη παλίνρροια των συνειρμών όλο γλιστρώ και βρίσκομαι αλλού. Λυπάμαι αλλά θα μου συμβαίνει κάθε λίγο και λιγάκι αυτό. Έτσι δουλεύει τριγυρνώντας ο νους μας, έτσι γίνεται στο ντιβάνι της ψυχανάλυσης, έτσι όταν διαβάζουμε, γι' αυτό με κόπο συγκεντρωνόμαστε στο βιβλίο που διαβάζουμε. Έτσι χιτίζονται τα περίπλοκα όνειρα του ύπνου ή του ξύπνου. Είναι αναπόφευκτη η αλητεία του λογισμού.

Η γυναίκα με την οποία ξεκινήσαμε την ιστορία μας είναι ένα περιστατικό ακραίο, όχι όμως φανταστικό,

ούτε διογκωμένο. Αν επιλέγουμε να περιγράψουμε μια ακραία περίπτωση είναι βέβαια για να διαφανούν καθαρότερα τα προβλήματα για τα οποία μιλάμε. Η γυναίκα λοιπόν που μας απασχολεί, με τα χρόνια και από την πολλή εξάσκηση, είχε καταλήξει να είναι μαέστρος στον λόγο, στον γραπτό και τον προφορικό. Με το να περνάει τόση αγωνία προκειμένου «να την καταλάβουν», «να εξηγήσει», «να πείσει για το δίκιο της», «να κερδίσει» τον συνομιλητή, μελετούσε με υπερβολική επιμέλεια τις τέχνες και τις τεχνικές της έκφρασης, ωρίμασε στο να χρησιμοποιεί τις κατάλληλες λέξεις, να παίρνει το πιο συγκινητικό ύφος, να πετάει τις εξυπνότερες ατάκες, αποσπάσματα ποιητών και φιλοσόφων, προκειμένου να δείχνει με την ευρυμάθεια ότι γνωρίζει καλά το τι λέει, να της έχουν λοιπόν εμπιστοσύνη εκείνοι στους οποίους απευθύνεται.

Με τον καιρό, όπως μεγάλωνε, όπως παγωνόταν η υπερβολική, η αφύσικη διάθεσή της, καταντούσε βαρετή η εξασκημένη ρητορική της. Λίγο ακόμη και θα γινόταν γραφική, ήδη είχε γίνει. Έστειλε επιστολές, που, έτσι τεράστιες όπως ήταν, δεν τις διάβαζαν οι παραλήπτες μέχρι τέλους. Πήγαινε επίσκεψη και απέφευγαν να την υποδεχθούν μόνη, καλούσαν και άλλους φίλους ώστε να μην τους πάρει σβάρνα και τους γονατίσει με τον εξωραϊσμένο και πεισματωμένο λόγο της. Είναι πάντα ο τόνος τέτοιων ανθρώπων ενοχλητικός. Οι γύρω της μάθανε επιτέλους να μην της φέρουν αντίρρηση, διότι θα ακολουθούσε ένας χείμαρρος επιχειρημάτων, στο τέ-

λος οι πάντες ξεχνούσαν από πού ξεκίνησαν, ποιο ήταν το αρχικά ζητούμενο. Απόμενε στην ατμόσφαιρα και μέσα στον εγκέφαλο όλων ένας ασυνάρτητος θόρυβος, ένα βουητό, μια γενική δυσαρέσκεια. Η ίδια η γυναίκα τελείωνε, όταν και αν τελείωνε, τον αγώνα της καταρρακωμένη. Σπάνια την ικανοποιούσαν τα αποτελέσματα που κατάφερε.

Ακόμη και αν είχε απόλυτο δίκιο, ακόμη και όταν έλεγε τη σοφότερη άποψη, το παιχνίδι το έχανε –και έχανε επώδυνα ώστε αρρώσταινε καμιά φορά–, διότι έβαζε μια ανεπίτρεπτη επιμονή. Φόρτιζε το ύφος της με απεγνωσμένη ανάγκη, εξαφάνιζε τις καλές ιδέες της μέσα σε τόνους και τόνους λέξεων και σχημάτων. Στριμωχνε τον άλλον απάνθρωπα. Και τον πιο σεμνό χαρακτήρα τον έκανε στο τέλος ανταγωνιστικό. Εντέλει, και όπως γράφει η σοφή Τόνι Μόρισον: *Έχει μεγάλη σημασία το πόσο!*

Αλαλο αηδόνη

Κανένα μα κανένα δεν κερδίζεις, ούτε καν ένα μικρούλι αφελές παιδί, εφόσον του αφαιρείς την ελευθερία του να μη συμφωνήσει μαζί σου. Εάν απαγορεύεις την ελευθερία στον άλλον, και βασιλιά να τον στέψεις, δε θα κρατήσει η λαμπερή συμφωνία σας. Είτε το καταλάβει συνειδητά αυτός ο άλλος, είτε όχι, σύντομα αισθάνεται πως η κατάσταση δεν τον ευχαριστεί, πως κάπου κάπως εξαπατήθηκε και γλίσטרησε εκεί όπου δε θέλει. Τα χρυσά

κλουβιά τα ανακάλυψαν τύποι σαν τη γυναίκα της ιστορίας μας, όμως εκεί μέσα κλειδωμένο ένα πουλί μαραίνεται. Ο Ελύτης γράφει, στα *Ανοιχτά Χαρτιά* του νομίζω, ότι μπορείς να φυλακίσεις ένα αηδόνι όμως δεν μπορείς να φυλακίσεις τον κελαηδισμό του. Ωστόσο, υπάρχουν προσωπικότητες τόσο παθολογικά ανασφαλείς και εξαρτημένες, τόσο εξωφρενικά εγωιστικές, ώστε κρατούν κλειδωμένο στο κλουβί το αηδόνι τους, έστω και μαραμμένο, έστω και άλαλο, έστω και νεκρό. Ξέρουν να ταριχεύουν εξάλλου πολύ καλά. Όλοι μας λίγο πολύ έχουμε συναπαντηθεί με τέτοιους χαρακτήρες. Δεν είναι λίγοι. Αποκλείεται να τους αποφύγεις εύκολα, γιατί είναι αράχνες και πλέκουν ιστούς. Όσο πιο εξαρτημένοι είμαστε κι εμείς οι ίδιοι, τόσο τοιμπάμε στους χειρισμούς τους.

Ο ανεξάρτητος άνθρωπος, ο ελεύθερος, δεν τους ανέχεται. Γρήγορα κάνει πέρα, γρήγορα κόβει τις διαπραγματεύσεις. Όμως πόσοι είμαστε εντελώς ανεξάρτητοι; Σχεδόν όλοι έχουμε τις αναγκασμένες πληγές μας, τις μειονεξίες μας, τους κρυφούς παθολογικούς μας εγωισμούς, τα μικρούτσικα πάθη μας. Όλοι μας κουβαλάμε στο αίμα μας τους πειρασμούς της τρέλας. Μας ερεθίζει δηλαδή ο αγώνας για νίκη τέτοιων τύπων, όταν μας βάλουν στο στόχαστρο.

Αξία στις σχέσεις μας έχει το να σχετιζόμαστε, όχι να παγιδεύουμε. Και σχέση δίχως ελευθερία και εντιμότητα δεν είναι σχέση. Η αγάπη, η φιλία, η συνεργασία, η συγγένεια πετυχαίνουν μονάχα αν συναναστρεφόμαστε εν ελευθερία, αν συνομιλούμε από κοινή δίψα αλήθειας

και για το ελάχιστο, όχι από δίψα νίκης και για το ελάχιστο. Η δίψα αλήθειας σε κάνει ταπεινό, σε ασκεί πειστικό, σε πλάθει ενδιαφέροντα και φρέσκο. Όλα τα άλλα είναι ερεθισμοί των νεύρων που διαγωνίζουν τις νευρώσεις και την ανθρώπινη πανταχού παρούσα παρανόηση. Παρανοούμε και τον εαυτό μας, κι αυτή η παρεξήγηση είναι κάτι που και προηγείται και έπεται. Με τον καιρό και με την επανάληψη οι παρανοήσεις παγιώνονται σε παράνοιες. Η ζωή είναι αυστηρό σχολείο, αδέκαστο, δεν περνάς τάξεις· εάν μείνεις εκτός εκπαίδευσης επειδή δε μελετάς ή επειδή αντιγράφεις, το σκοτάδι και ο νοσηρός ιστός πυκνώνουν, με την ηλικία η ζωή αξιώνει εντιμότητες. Οι ευκαιρίες τελειώνουν ενώ εσύ δεν τελειώνεις, δυστυχώς ή ευτυχώς, ψυχές και συνέπειες αιωνίζονται.

Ο τρόπος

Έχει μεγάλη δύναμη ο τρόπος που προσεγγίζουμε τον άλλον. Το ίδιο σημαντικό με το «τι» είναι το «πώς». Και τα πολλά λόγια είναι όντως φτώχεια. Όχι μονάχα φτώχεια αλλά είναι ρεζίλι και αναποτελεσματικότητα. Στη ζωή μου, όσο την ανακαλώ, νομίζω πως με έχουν επηρεάσει κυρίως κάποιοι λιγομίλητοι άνθρωποι. Γιατί, όσο πιο τίμιος και ώριμος είσαι, τόσο συντομεύεις τα λόγια σου. Αν αληθινά πιστεύεις σε κάτι, δε σκοτώνεσαι να πείσεις τους πάντες γι' αυτό. Όσο πιο ελεύθερος είσαι, τόσο δεν επιμένεις να συμφωνήσουν με εκείνο που προτείνεις.

Δεν είναι δηλαδή το μυστήριο που περιβάλλει τους λιγομίλητους ή τους σιωπηλούς εκείνο που μας σαγηνεύει, αλλά το ότι η σιωπή τους μεταδίδει έννοιες που σοβαρά εννοούν. Το αντιλαμβάνεσαι αυτό στην ποιότητα της περιρρέουσας ησυχίας τους. Καταπιεστικοί είναι οι καταπιεσμένοι, όμως η νοσηρότητα σύντομα δηλητηριάζει τη συνεννόηση. Πρέπει να σπάμε τον κύκλο της νεύρωσης, της δήθεν συμβολικής ζωής, των ψευδοεαυτών, των πλαστοουργών φόβων, και να βγαίνουμε έξω στον καθαρό αέρα. Πώς; Πάντα υπάρχει τρόπος να γιατρευέσαι, όταν όντως το αποφασίζεις, διότι η υγεία είναι πιο επιθετική και δυναμική από την αρρώστια.

Ο ελεύθερος αφήνει και τους άλλους ελεύθερους, και ο πιστός σέβεται την απιστία εκείνου που συνομιλεί. Ασφαλώς και εκφράζουμε μια γνώμη, μια επιθυμία, ένα συναίσθημα, είναι αδύνατο για τον ισορροπημένο άνθρωπο να μην εκφράζει τον εαυτό του. Όμως ο καλύτερος τρόπος για να το μεταδώσουμε είναι να το ντύνουμε και με σιωπές. Η σιωπή υπογραμμίζει εκείνο που ήδη είπαμε, του δίνει κύρος, πεποίθηση, η σιωπή αποδεικνύει ότι το εννοούμε, κυρίως αφήνει χώρο στον άλλο να συλλογιστεί, η σιωπή έχει μεγάλη δυναμική. Άλλο συμβουλευώ, άλλο πιέζω. Άλλο διαφωτίζω, άλλο εξωθώ. Άλλο προτείνω, άλλο σε πιάνω από τον λαιμό. Άλλο διατυπώνω και άλλο κάνω πλύση εγκεφάλου. Τα μπερδεύουμε αυτά τα αλλιώςίτικα και χάνουμε τις γνήσιες ωραίες επαφές. Θεωρούμε ότι είναι ικανότητα η μακριά και πλούσια επιχειρηματολογία, αγνοώντας πόσο κουραστική γίνεται

και πόσο προκαλεί την αντίδραση εκείνου που ακούει. Παύει να μας ακούει όταν κάνουμε πολύ θόρυβο. Ξεχνιούνται τα όμορφα λόγια όταν είναι λόγια πάρα πολλά. Εντέλει μας υποψιάζεται για αδυναμία ή για ψεύδος. Δε δέχεται να τρωγόμαστε τόσο για την επιδοκιμασία του, φέρνει δυσφορία η πεισματωμένη απαίτηση για κατάφαση. Στο κάτω κάτω γιατί να μας υπακούσουν; Γιατί να μας ακολουθήσουν; Γιατί αυτή η εκμαυλιστική κατακτητική πίεση; Με ποιο δικαίωμα; Ευτυχώς, ο εγωιστής φλύαρος έχει την αποτυχία του εξασφαλισμένη.

Η σιωπή όμως έχει ένταση και σθένος. Επηρεάζει περισσότερο για όσα εκφράστηκαν με όποιον τρόπο εκφράστηκαν. Οδηγεί τον άλλο να τα προσέξει, να τα σεβαστεί, να τα δουλέψει εντός του. Θα τα μετρήσει εφόσον του επιτρέπουμε την ελευθερία να διαλέξει. Ο Σωκράτης δεν επέβαλε μια σοφή γνώμη, αλλά με τη διάσημη μαιευτική του μέθοδο οδηγούσε τον άλλο να την ανακαλύψει, για να την κατανοήσει, για να τη θυμάται.

Στην ψυχοθεραπεία γρήγορα μαθαίνουμε ότι πολλά από όσα λέγονται και συμβαίνουν κατά τη συνεδρία ο θεραπευόμενος θα τα αποδεχθεί έπειτα από καιρούς, ίσως ύστερα από χρόνια. Ίσως και ποτέ, είναι αναφαίρετο δικαίωμά του. Ο άλλος πρέπει να είναι έτοιμος, ώστε να ωφεληθεί από μια κουβέντα, αλλιώς είναι κουβέντα άστοχη. Η ωριμότητα χρειάζεται υπομονή, και εκείνου που μιλά και εκείνου που ακούει. Η υπομονή ζητά σιωπή.

Λέγεται πως όσες αλήθειες και αν πεις στον άλλο, τίποτα δε θα καταλάβει αν δεν τις βρει μόνος και μέσα

του. Στο κάτω κάτω, ποιος έχει εξουσία να πείθει με πίεση και με τους συναισθηματικούς εκβιασμούς που χρησιμοποιούν αυτοί οι αγχωτικοί; Ποιος είναι που κατέχει εκείνο που όλοι μετά οφείλουν να μάθουν; Κανένας δεν είναι πιο επικίνδυνος από όποιον επιμένει να σε σώσει με το ζόρι.

Θέλει μεγάλη τέχνη το να δίνεις συμβουλή, διότι πάρα πολλές φορές το καλύτερο είναι να μη συμβουλευείς. Πρέπει να ξέρει πώς να συμβουλευεί κανείς. Δηλαδή πώς και πότε να μη συμβουλευεί. Θα ξαναπώ το πασίγνωστο με το ψάρι και το ψάρεμα, αλλά αξίζουν κάποιες επαναλήψεις και συχνά θα τις κάνω εδώ μέσα: *Αν θέλεις να μη ζει ο άλλος πεινασμένος, μην του δίνεις να τρώει τηγανισμένα ψάρια, μάθε τον να ψαρεύει.*

Μου αρέσει να θυμάμαι και τη «συμβουλή» που έδωσε ένας γέρος Κρητικός σε φίλο μου.

Τον ρώτησε λοιπόν ο γνωστός μου, που εκείνο τον καιρό παιδευόταν με έναν έρωτα: «Τι με συμβουλευείς να κάνω; Να παντρευτώ ή να μην παντρευτώ;»

«Τι να σου πω εγώ; Και αν παντρευτείς και αν δεν παντρευτείς θα το μετανιώσεις».

Όταν οι Πρωτόπλαστοι θέλησαν να φύγουν από τον τέλειο Κήπο της Εδέμ, ο Θεός έσπευσε να τους ανοίξει την πόρτα. Δεν υπήρχε περίπτωση να επιστρέψουν διαφορετικά κάποιιοι από τους απογόνους του Αδάμ και της Εύας.

Θυμάμαι ξανά την επιστολή, νομίζω ενός κλασικού συγγραφέα, δε θυμάμαι τίνος: *Συγγνώμη που σου γρά-*

φω τόσο πολλά, όμως βιάζομαι, δεν έχω τον χρόνο να σου γράψω ένα σύντομο γράμμα.

Για τους γονείς παρουσιάζει τεράστια δυσκολία να αντέξουν την ελευθερία των παιδιών τους όσο μεγαλώνουν, είναι όμως μονόδρομος. Τα παιδιά που γεννάμε θα γίνουν ανάπηρα αν τα ρημάξουν οι δικές μας, οι κουρασμένες μας ανασφάλειες. Έχει ρίσκο η ζωή αλλά διαφορετικά δεν είναι ζωή, ούτε για μας ούτε για τα παιδιά μας. Και σε τούτο είναι τυχεροί όσοι πιστεύουν αληθινά στον Θεό και στη Θεία Πρόνοια. Το έχω προσέξει. Πιστεύοντας στην αγάπη Του και στην προστασία Του, γίνονται πιο ανεξάρτητοι γονείς από εκείνους που τρέμουν την τυχειότητα, τους κινδύνους ενός υλικού κόσμου ασκεπούς και αφημένου στη σύμπτωση.

Ο Γέρων Παΐσιος έλεγε στους γονείς να μη ζαλίζουν με προτροπές και συμβουλές τα παιδιά τους. Δεν πρόκειται, τους έλεγε, να σας ακούσουν, θα αντιδράσουν από εγωισμό. Ό,τι έχετε να πείτε στα παιδιά σας να το λέτε στον Θεό, έχει καλύτερο αποτέλεσμα.

Γνωρίζω ζευγάρια που χώρισαν και εκτίμησαν ο ένας τον άλλο μετά το διαζύγιο. Μάλλον διότι έπαψαν να συνομιλούν, να καβγαδίζουν δηλαδή. Κατάλαβαν σωστότερα τον άνθρωπο που συζούσαν, διότι με την απόσταση, με τη σιωπή, κάλμαρε ο εγωισμός τους, αναλογίστηκαν δικαιότερα, πιο ελεύθερα και ώριμα την προσωπικότητα του τέως συντρόφου τους. Τους δόθηκε επιτέλους ο χώρος

να αποφασίσουν τι καταλαβαίνουν, τι θέλουν, τι έγινε, τι άκουσαν. Η ησυχία είναι κάθαρση και λόγος βαθύς. Δύσκολα την αντέχουμε, αλλά δίχως την ησυχία της νύχτας η ζωή της μέρας τρελαίνεται, κυριολεκτικά τρελαίνεται.

Ασφαλώς υπάρχουν και κάποιοι χαρακτήρες που σιωπούν διότι δεν έχουν τι να πουν, διότι είναι άδειοι και δεν έχει τι να εκφράσει το κενό τους. Όμως εδώ μιλάμε για τη δύναμη εκείνων που έχουν τι να πουν και σιωπούν. Που αφού είπαν το ναι ή το όχι τους, σέβονται με σιωπή την απόφαση του απέναντι να τους δεχθεί ή να τους διώξει, να συμφωνήσει ή να αρνηθεί, να σωθεί ή να χαθεί. Σωσμός με τη βία δεν είναι σωσμός, είναι μόνο βία.

Εκτιμώ τους ψυχοθεραπευτές που αντέχουν να μη συμβουλεύουν τον αναλυόμενό τους, που μπορούν να παριστάνουν ότι δεν έχουν γνώμη ή σωτήρια συμβουλή την ώρα που πιεστικά τους τη ζητάει ο άλλος. Κι ας έχουν, κι ας ξέρουν. Καμαρώνω τη νύφη μου, την κόρη μου πιο σωστά, την Αλέσια, που παρά τη θερμή αυθόρμητη καρδιά της, μπορεί να συγκρατείται ψύχραιμη και να σιωπά. Να ακούει πολύ, να μιλάει λίγο. Κι επειδή ακριβώς μπορεί να ακούει τον άλλο, μπορεί να του θέτει κατόπιν ερωτήσεις καίριες, ερωτήσεις που οδηγούν σε αυτογνωσία και ανακούφιση· σε ωρίμανση, μια και μονάχα ο άλλος γνωρίζει την απάντησή του. Δε βρισκόμαστε λύσεις διότι δε διατυπώνουμε σαφώς το πρόβλημα.

Σχεδόν πάντα ο αναλυόμενος τείνει να ακουμπήσει

την ευθύνη του στα χέρια του θεραπευτή του. Πάντα τείνει να παραμείνει παιδί, σε βρεφική αν γίνεται ηλικία, και ερχόμενος στη θεραπεία να αλλάξει απλώς γονέα. Εγώ παλιότερα υπέφερα πολύ από το μεσογειακό ταμπεραμέντο μου να σπεύσω και να αναλάβω το βάρος του αναλυόμενου. Να του προσφέρω γρήγορα συνταγές, συμβουλές, ιδέες να μην υποφέρει. Το ότι υπέφερε με λύγιζε, δεν μπορούσα να υπομονεύω και να υποστηρίζω μια καρποφορία αργή. Ήθελα να ορμήσω να τον αρπάξω, όταν απειλούσε πως πέφτει σε γκρεμό. Από γονίδιο ή αγωγή υπήρξα σίγουρο θύμα συναισθηματικών εκβιασμών στη ζωή και τη δουλειά μου, ορμάω να λυπηθώ, να ταυτιστώ, να σώσω, ιδίως εκείνους που δεν έχουν όρεξη να σωθούν ποτέ. Είναι και δείγμα εγωισμού η στάση μου, ο ρόλος του σωτήρα είναι κολακευτικότατος ρόλος. Επειδή το αναγνωρίζω πια, προσέχω, λίγα καταφέρνω να αλλάξω, αλλά έστω γνωρίζω την αδυναμία μου.

Όμως δε φέρονται έτσι οι αληθινοί σωτήρες...

Πώς να σταματήσει κανείς ένα κείμενο περί ησυχίας και λύτρωσης, περί της αντοχής να σιωπάς, χωρίς να θυμηθεί τη στιγμή της πιο μεγαλειώδους σιωπής που ήχησε και μεταμόρφωσε τον κόσμο; Τη στιγμή που ο Ρωμαίος Πόντιος Πιλάτος ρωτάει σκεπτικός τον υπόδικο Ιησού το σημαντικότερο ερώτημα της ζωής που αιωνίως πλανάται: «Και τι είναι αλήθεια;»

Ρωτούσε τον Ιησού που ενανθρωπίστηκε και έπαθε, μόνο και μόνο για να τη φανερώσει.

Και ο Ιησούς δεν απάντησε.

*Ανοιξιάτικη συνάντηση
στο Άλσος Παγκρατίου
ή
Η ηλικία του ελάχιστου παραδείσου*

Ηταν μια κομψή κυρία, γύρω στα εβδομήντα εβδομήντα πέντε. Την έβλεπα κάποια πρωινά όταν πήγαινα να περπατήσω στο Άλσος του Παγκρατίου, που βρισκόταν περίπου τετρακόσια μέτρα πιο πέρα από το διαμέρισμα όπου τότε κατοικούσα. Ήταν μια ιδιαίτερη φιγούρα, ένα ξεχωριστό πλαίσιο, από εκείνα που βλέπαμε στα φοιτητικά μας χρόνια σε γαλλικές ταινίες του πρωτοποριακού σινεμά, με λίγους διαλόγους και μακριές σιωπές. Καθόταν πάντοτε στο ίδιο ακριβώς παγκάκι, στην ίδια ακριβώς θέση. Ήταν λες κι όλοι οι άλλοι που σύχναζαν στο πάρκο εκείνα τα πρωινά να γνώριζαν ότι η θέση της ήταν κλεισμένη, θέση ιδιωτική, αποκλειστική, και από άρρητη συμφωνία δεν την πλησίαζαν, έμενε ελεύθερη για να έρθει να καθίσει εκείνη· μια κράτηση διαρκείας σε θέατρο ή

όπερα, όπως συνήθιζαν παλιά οι πλούσιοι θεατρόφιλοι στις λαμπρές πρωτεύουσες της Ευρώπης.

Ήταν ντυμένη απλά αλλά με εμφανώς προσωπική πινελιά στα ρούχα της, επρόκειτο σίγουρα για μια κυρία που γνώριζε τι της ταιριάζει, το φρόντιζε όπως φροντίζουμε ένα ταλέντο, γιατί για ταλέντο πρόκειται, και με τα χρόνια που περνούσαν το απλοποιούσε. Τα μαλλιά της ήταν λευκά, κομμένα κοντά, σχεδόν αγορίστικα, αλλά γκαρσόν που έλεγαν τον καιρό που εγώ πήγαινα στο δημοτικό σχολείο. Μια δυο φορές πρόσεξα πως φοράει ένα σκουφάκι, κάτι σαν μικρό μπερέ, λοξά κάπως, περισσότερο από κοκεταρία παρά για να μην κρυώνει. Και πάντοτε, ανελλιπώς, υπήρχε τυλιγμένο χαλαρά στον λαιμό της ένα κασκόλ, ένα φουλάρι μακρύ, ένα σάλι. Ανάλογα με την εποχή και τις θερμοκρασίες το ύφασμα άλλαζε, γινόταν μάλλινο, μεταξωτό, βαμβακερό, οργαντίνα, δαντέλα και ένα σωρό άλλες ποιότητες. Νομίζω πως τούτο το ενδυματολογικό μοτίβο ήταν που έδινε τον καίριο τόνο πάνω της.

Και ο τρόπος που καθόταν, που σταύρωνε τα γόνατα, ήταν διαφορετικός, είχε στιλ. Προυπαθούσα να κρύβω το πώς την κοίταζα, πόσο την πρόσεχα, από διακριτικότητα δεν έπρεπε να φαίνεται η περιέργεια που μου προξενούσε. Αν και δε νομίζω πως η ίδια είχε όρεξη να παρατηρεί κανέναν, δεν έδειχνε να την ενδιαφέρουν όσοι περπατούσαν ή ξεκουράζονταν στο Άλσος. Καθόταν και κοιτούσε σαν να ρέμβαζε, να ρέμβαζε έξω το γύρω τοπίο, τα δέντρα απέναντι, ή να ρέμβαζε προς τα μέσα της με

τον συγκινητικό και αδιαπέραστο τρόπο που οι ηλικιωμένοι χάνονται σε άγνωστες για μας αναμνήσεις τους. Όταν πολύ παλιά συνέβαινε κάτι παρόμοιο με τον παππού μου, σχεδόν με φόβιζε. Γιατί έφευγε από τον χρόνο και τον χώρο μας και πήγαινε κάπου που καθόλου δε γινόταν να ξέρω, ούτε να φανταστώ, ανησυχούσα μην ξεχαστεί εντελώς και χαθεί στο παρελθόν του, μήπως δεν ξανααγυρίσει πίσω. Το βλέμμα του μου το ενέπνεε αυτό.

Από τότε που την εντόπισα, την έβλεπα να έρχεται στο παγκάκι ακόμη και τα πρωινά με άσχημο καιρό, κάποια φορά μάλιστα, και ενώ έβρεχε, η κυρία καθόταν εκεί με ανοιγμένη την ομπρέλα, απτόητη. Η βροχή που την περιτύλιγε πυκνή, δημιουργούσε μια γκριζα διάφανη πάχνη, θυμίζοντας πίνακα ιμπρεσιονιστή που την περιείχε θαυμάσια σε ένα σύνολο εντυπώσεων μοναδικά ατμοσφαιρικό. Θα ήθελα να είχα μαζί μου μια φωτογραφική μηχανή και να αποτύπωνα τη θαυμάσια ζωγραφιά, θα κατάφερα να μην καταλάβει η κυρία την ανεπίτρεπτη αγένειά μου, θα τη φωτογράφιζα από πλάι, από πίσω, ήταν άλλωστε απορροφημένη πάλι από τους εσωτερικούς ρεμβασμούς. Οι φωτογραφίες που έβγαζε το κινητό μου ήταν άθλιες και δε θα βεβήλωνα με τίποτα τη λεπτή ομορφιά της βροχερής μέρας.

Όταν μετακόμισα σε άλλη γειτονιά της Αθήνας, έπαψα να πηγαίνω στο Άλσος. Εκείνη μέχρι τότε βρισκόταν κάθε πρωί στη θέση της.

Νομίζω ότι με τα χρόνια έχουμε ανάγκη από ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα στη μέρα μας, κάτι σαν τελετουρ-

γία που δίχως αυτή σαστίζει το ωράριό μας, αναστατώνεται ο χρόνος που θέλουμε να ελέγχουμε, ίσως επειδή αρχίζει να μειώνεται ο αυτοέλεγχός μας. Και ύστερα, ενώ οι νέοι ποθούν το απροσδόκητο των εκπλήξεων, των ανατροπών, ακόμη και μια ματαιώση τη θεωρούν πρόκληση για καινούργιες περιπέτειες, μεγαλώνοντας αρχίζουν να μας τρομάζουν οι εκπλήξεις. Θέλουμε να είμαστε προετοιμασμένοι για το οτιδήποτε, δεν αντέχουμε τις άδειες αναμονές, μας αγχώνουν. Οι άλλοτε γοητευτικές αναμονές με τα χρόνια πυροδοτούν ανασφάλειες.

Κάποιο πρωινό του Μαΐου, έτσι όπως οι φουντωμένες φυλλωσιές του Άλσους λικνίζονταν ελαφρότατα και ψιθυριστά, βρέθηκα για πρώτη φορά καθισμένη δίπλα της. Λόγω του ωραίου ανοιξιάτικου καιρού τα υπόλοιπα παγκάκια ήταν ήδη γεμάτα, από άντρες που διάβαζαν εφημερίδα, από γυναίκες που πρόσεχαν τα παιδάκια τους, δυο τρεις μετανάστες που δεν είχαν πού αλλού να πάνε. Κάθισα δίπλα της για λίγο όσο περίμενα να με καλέσει στο κινητό μια φίλη.

Η φίλη δεν καλούσε, συνήθιζε να μην είναι συνεπής στην ώρα της, οι φυλλωσιές και ο ψίθυρός τους με μάγευαν, η ζέστη της μέρας με χαλάρωνε, δεν είχα όρεξη να μετακινηθώ.

Η κυρία δίπλα μου στράφηκε ξαφνικά και μου χάρισε ένα χαμόγελο πιο αστραφτερό από όσο θα περίμενε κανείς στην ηλικία της. Πράγματι, ήταν ένα παράξε-

να κοριτσιόστικο χαμόγελο που ήταν αδύνατο να μη σε κάνει να της χαμογελάσεις κι εσύ αυτόματα και με οικειότητα. Στα χείλη της η ηλικία της άλλαξε, όλο το πρόσωπό της άλλαξε ηλικία, όπως συμβαίνει άμα γελάμε, ή κατσουφιάζουμε, ή θυμώνουμε.

Το χαμόγελό της έμοιαζε με φράση που περιέμενε να απαντήσω.

«Είναι ζεστή μέρα...» βρήκα να πω.

«Είναι Μάιος!» έκανε με θαυμασμό, με θάμβος μάλλον. Τόνισε τις δυο λέξεις με φωνή μεταξωτή και με συναίσθημα.

«Αληθινός Μάιος», είπα. «Έχουν αλλάξει πάρα πολύ οι εποχές».

«Αληθινός Μάιος!» ξαναθαύμασε και γύρισε να κοιτά με φωτεινά μάτια απέναντι και προς τα πάνω, λες και αντίκριζε τον ίδιο τον Μάιο καταπρόσωπο και όρθιο.

Κι έτσι γνωριστήκαμε.

Η φίλη μου ευτυχώς είχε ξεχάσει το τηλεφωνικό ραβντεβού μας και εγώ άρχισα συζήτηση με την ξεχωριστή κυρία για αρκετή ώρα. Το έχω προσέξει πως ό,τι κι αν κάνεις για να διατηρείσαι νέος, όσες επεμβάσεις αισθητικές κι αν υποστείς, όσο μακιγιάζ, κρέμες, προσθήκες κι αν φορέσεις, η αληθινή ηλικία σου παραμένει καθηλωμένη στο βλέμμα σου. Κάπως και στο χαμόγελό σου. Εκεί δε γίνεται να επέμβεις, να αλλάξεις ή να κρύψεις τίποτα. Ίσως αυτός είναι ο λόγος που κάποια πρόσωπα γυναικών, υπερβολικά μακιγιαρισμένα, καλοφωτισμένα από κάμερες, με το δέρμα ρόδινο και τσιτωμένο από αι-

σθητικές επεμβάσεις, βγάζουν κάτι τρομαχτικό άμα εμφανίζονται μπροστά και τα κοιτάς. Η διαφορά ηλικίας στο βλέμμα, στο χαμόγελο, στον ήχο και τον τόνο φωνής σε σχέση με το νεανικό υπόλοιπο έχει μια ενοχλητική, ανησυχητική δυσαρμονία. Όμως πάνω στο πρόσωπο της κυρίας στο παγκάκι ήταν όλα αρμονικά, ήταν όμορφη γιατί όλα της ήταν εντελώς δικά της, χαμένα ή κερδισμένα, δικά της. Το εισέπραττες.

Η διάθεση των ηλικιωμένων να βρουν κάποιον, ακόμη και άγνωστο, και να μιλήσουν για τον εαυτό τους, είναι και συγκινητική και κουραστική. Τους αποφεύγουν για τούτο συχνά οι άλλοι, ενώ εκείνοι μαζεύουν και μαζεύουν ανάγκες, φορτία από αποθηκευμένες αναμνήσεις, βιογραφικά αποσπάσματα, ανεξομολόγητα λόγια που κάποιες νύχτες πιέζουν αφόρητα.

Η δικιά μου κυρία, όμως, όση ώρα μού μιλούσε ήταν μια φρέσκια αποκάλυψη. Δε θύμιζε τις γεροντικές φλυαρίες, τις επαναλήψεις, τις εγωκεντρικές, τις παγιωμένες, τις δασκαλίστικες, τις ενίοτε επιδεικτικές όπως πολλές φορές με τους ηλικιωμένους συμβαίνει. Εκείνη δεν ερχόταν ακριβώς από το παρελθόν της όσο μιλούσε, όπως με κοιτάζε, εκείνη ήταν δροσερή και αυθόρμητη σαν ανοιξιάτικος σημερινός άνεμος. Δε θυμόταν ακριβώς τα περασμένα, δεν ανασκάλεε, αλλά τα ζούσε, συνέχιζε να τα ζει και να ζει ύστερα από τα παλιά γεγονότα θέλω να πω. Όλα ήταν εδώ, παρόντα, έξυπνα, ποιητικά, σοφά, ανάλαφρα, με τωρινή, σημερινή και ανανεωμένη δηλαδή κριτική και αυτοκριτική. Σύντομα ένιωθα τυχερή κο-

ντά της, όπως όταν πετυχαίνω να διαβάσω ένα ενδιαφέρον ζωντανό μυθιστόρημα, πράγμα δυσεύρετο.

Ενώ με τους ηλικιωμένους ανθρώπους συνήθως φοβόμαστε μην αρχίσουν να μιλούν, με τη γειτόνισά μου στο παγκάκι φοβόμουν μη σταματήσει. Λίγο ακόμη και θα την ακολουθούσα από πίσω άμα έφευγε για το σπίτι της. Γιατί ήταν πλάσμα εμφανώς χορτάτο, δεν είχε ανάγκη να στραγγίξει αλλοιωμένες μνήμες και φαντασιώσεις ανόητες, ήταν θησαυρισμένη από βιώματα ώστε μπορούσε να ζει το παρόν δίχως γκρίνια, με πολύ περισσότερες και λεπταίσθητες λεπτομέρειες από όσο μπορούν οι νεότεροι. Είχε εκείνο που οφείλουμε να αποκτούμε όσο μας βαραίνουν τα χρόνια· ελαφράδα. Αφαίρεση. Το χαμόγελό της ήταν το σύμπτωμα του χαρακτήρα της, όπως και η ζωή είναι το σύμπτωμα του χαρακτήρα. Πάντα. Τα περί μοίρας, γραφτού ή πεπρωμένου, τα περί εξαναγκασμών, συνθηκών και θυματοποίησης εκείνη τα έγραφε στα παλιά της παπούτσια. Σ' αυτό συμφωνήσαμε εξαρχής, υπήρξε η βασική μας συγγένεια κατά τη σύντομη γνωριμία μας.

«Θα παραξενευτείτε με κάτι που θα σας πω», μου δήλωσε ύστερα από τα πρώτα λόγια που ανταλλάξαμε, «αλλά πάσχω από ένα ασυνήθιστο σύνδρομο. Σίγουρα κι εσείς όλο θα ακούτε για ατυχίες και απογοητεύσεις από τους γύρω σας. Όταν μάλιστα μεγαλώσετε και φτάσετε στα χρόνια μου, που σας το εύχομαι, το πράγμα θα γίνεται

πολύ χειρότερο, θα σας φέρνει δυσφορία. Εγώ όμως πάσχω από ευτυχισμένες ατυχίες, έχετε ξανακούσει κάτι τέτοιο;»

Δεν το είχα ακούσει και γέλασα.

«Πάσχω λοιπόν από κάτι που θα ονόμαζα Σύνδρομο της Επιτυχίας! Μη γελάτε και μη με κοιτάτε τόσο απορημένη, το έχω μελετήσει καλά και ξέρω σαφώς τι σας λέω. Πάσχω ακριβώς από ένα τέτοιο σύνδρομο. Δε γνωρίζω αν υπάρχει τέτοιος όρος στην ψυχολογία, όμως εμένα με καλύπτει απολύτως. Αισθάνομαι τυχερή, ευγνώμων, αλλά και σε κάποια σημεία άτυχη με το σύνδρομό μου. Δε θέλω να κλαίγομαι, αυτό έλειπε! Τυχερή, επιτυχημένη και να παραπονιέμαι; Δεν υπάρχει, ως γνωστόν, κανένα καλό χωρίς τίμημα, θα γινόμασταν θηρία και λύκοι αν συνέβαινε έτσι. Ξέρει η σοφή ζωή να μας προσγειώνει.

»Κανένα παράπονο ή κλάψα δεν κρατώ, αυτό μου έλειπε!... Εφόσον έκανα όσα ήθελα να κάνω. Ακριβώς όπως τα ήθελα μάλιστα ή, έστω, σχεδόν ακριβώς. Έχω ακούσει από έναν έξοχο ιερέα, που γνώρισα στο Παρίσι, πως ο Θεός καμία κατηγορία ανθρώπων δεν αντιπαθεί περισσότερο όσο τους αχάριστους. Μακριά από μένα η γκρίνια! Τρέμω μην πέσω σε έναν τέτοιο πειρασμό, πάντα το απέφευγα. Όμως είναι και ένα ζήτημα, μια διαπίστωση ζωής αυτό που προσπαθώ να σας πω. Είστε νεότερη και πρέπει να το έχετε στο μυαλό σας, να προσέχετε. Δηλαδή να μην απογοητευτείτε, να το αναμένετε ως συνηθισμένη συνέπεια. Γιατί έτσι γίνεται, σχεδόν

πάντα. Τους φίλους σας θα τους μετρήσετε στις χαρές σας, στις νίκες σας. Εκείνοι που χαίρονται με τη χαρά σας, με μια επιτυχία σας, με τις ευτυχίες σας, εκείνοι είναι που σας αγαπούν. Μην ακούτε το τετριμμένο: στις δύσκολες ώρες σου διαπιστώνεις ποιος είναι πραγματικός φίλος. Είναι επιδερμικές φιλοσοφίες αυτά. Στα δύσκολα συντρέχουν αρκετοί να συμπαρασταθούν, τους χαρίζει άλλωστε αξία, ανωτερότητα, μια ευχάριστη σύγκριση το ότι οι ίδιοι βρίσκονται σε καλύτερη από εσάς θέση. Σε κολακεύει η δύναμη του να βοηθάς τους πιο αδύνατους από εσένα, να τους παρηγορείς για τις ήττες τους, να δείχνεις γενναιόδωρος. Γίνεται εύκολα και ευχαρίστως θέλω να πω η συμπαράσταση στις συμφορές των γύρω. Αχ, οι άνθρωποι δυστυχώς, μονίμως και για τα πάντα, συγκρίνουμε τον εαυτό μας με τον άλλον. Πόσο μάταιο, πόση πλάνη! Αφού ο καθένας είναι ασύγκριτος, τι λάθη που κάνουμε έτσι, τι άδικα και εξωπραγματικά αισθήματα, πόσο εσφαλμένα συμπεράσματα βγάζουμε...»

Συμφωνούσα όλο και ζωηρότερα μαζί της, αναγνώριζα τα λόγια της και με κέντριζαν, την παρότρυνα με ερωτήσεις να συνεχίσει. Λες και μου επιβεβαίωνε μιαν υποψία που δεν ήξερα πώς να τη στηρίξω, ενώ διαισθητικά και από παλιά με έτρωγε. Και διηγιόταν εξαιρετικά παραστατικά. Το είπα, ήταν μια γυναίκα που δεν έζησε στο κάποτε, δεν κατέληξε μουσείο του εαυτού της, ήταν μια γυναίκα που και τώρα ζούσε, ήταν ολοφάνερο και μοναδικά ευχάριστο. Μου έδινε αισιοδοξία για τις δυνατότητες του ανθρώπου, για το μέγκος της ύπαρξης. Δε

βρίσκουμε συχνά παρούσες προσωπικότητες, όχι μονάχα σε ηλικιωμένους αλλά και στους κατά πολύ νεότερους. Οι περισσότεροι είμαστε περιπλανώμενοι και πλανημένοι μέσα στο μυαλό μας, σε λογισμούς φτιαχτούς. Εκτός χρόνου εννοώ. Καθηλωμένοι σε εποχή όταν, ποιος ξέρει τι, μας έκοψε τότε τα πόδια, κάτι πυροβόλησε με σφαίρα και σταμάτησε το ρολόι μας. Κυκλοφορούμε σε κόσμους άσχετους από τον κόσμο τον ζωντανό, αλλού κι αλλού από το ποτάμι που τρέχει, ακόμη και τον ζωντανό Θεό καθηλώνουμε. Πώς να μην κουραζόμαστε και να μην κουράζουμε;

«Από πολύ νέα, που λέτε, πετύχαινα τα όνειρά μου. Ήταν κατά κάποιο τρόπο ένα μυστήριο».

«Θα διαλέγατε τα όνειρα που σας ταιριάζουν», παρατήρησα.

«Μπορεί. Μάλλον. Ας πούμε πως ονειρευόμουν έξι-πνα».

«Θα εργαζόσασταν επιμελώς πάνω στους στόχους σας», συμπλήρωσα.

«Νομίζω πως τα έδινα όλα ως το τέλος, δεν εγκατέλειπα. Τα όνειρά μου ήταν τέτοια που με έκαναν επίμονα εργασιομανή. Να όμως που τελικά τα κατάφερα. Όσο τα κατάφερα, ο ενθουσιασμός μεγάλωνε, και οι επιδιώξεις μεγάλωναν. Τι να πω, με τόσες θλίψεις και αποτυχίες που έβλεπα στους γύρω, νομίζω με βοηθούσε επιπλέον και η τύχη μου. Όχι ότι πιστεύω στην τύχη επί λέξει, αλλά σαν κάτι από αλλού να έρχεται και να σπρώχνει μπροστά την προσπάθειά μας. Από ένα σημείο και

ύστερα δηλαδή, και αφού πρώτα μας βγει το λάδι, κάτι έρχεται και μας συνδράμει, το έχω παρατηρήσει. Έτσι πρέπει. Το θεωρώ δίκαιο. Κάτι αόρατο, έπειτα από ένα σημείο μεγάλου μόχθου, αλλά μεγάλου μόχθου πιστέψτε με, με βοηθούσε κι εμένα. Δε θέλω να παίρνω όλο το μπράβο πάνω μου. Πράγματι με βοηθούσε, με έτρεχε εύκολα προς τα εκεί όπου ήθελα να πάω. Και λίγο πιο πέρα μάλιστα!

»Σπούδασα εκείνο ακριβώς που μου άρεσε, βρήκα δουλειές γρήγορα, από χαμηλά στα ψηλά αλλά έβρισκα, έζησα επιτυχίες, συνάντησα τον άντρα της ζωής μου, με αγάπησε το ίδιο μ' εμένα, παράφορα δηλαδή, παντρευτήκαμε χωρίς αγωνίες αν θα με πάρει, χωρίς κόλπα και τα γνωστά βάσανα των καημένων των γυναικών, όλα προχωρούσαν απλά έτσι και τα έβαζα για καλά στον νου μου.

»Δόξα τω Θεώ, η υγεία μου ήταν μια συνηθισμένα καλή υγεία, όποια αρρώστια με βρήκε γιατρευόταν εύκολα. Ελάχιστα κατέφυγα σε γιατρούς και σοβαρές θεραπείες. Κάποιες αναποδιές και δυσκολίες που μας συνέβησαν σαν ζευγάρι, σαν οικογένεια, τελικά αποδείχθηκαν ενδιαφέρουσες εμπειρίες, δεν ξέρω πόσο άσχημα θα ήμουν τώρα εάν τις είχα στερηθεί. Δεν μπορώ να τις χαρακτηρίσω καν δυσάρεστες. Ασφαλώς την ώρα που σου συμβαίνουν ταράξεις, πονάς, φοβάσαι, κάνεις βλακείες. Όμως μέσα μέσα πρέπει να λες: “Περιμένε! Ξέρει η ζωή! Ξέρει ο Θεός!” Ό,τι τέλος πάντων πιστεύεις ως αγαθό. Πρέπει κανείς να περιμένει την εξέλιξη των “δραμάτων” του πριν τα χαρακτηρίσει δράμα-

τα. Κάποτε καταλήγουν σε ευλογία, άλλοτε καταλήγουν σε κωμωδίες».

Γελούσα με τον νόστιμο τρόπο που τα έλεγε. «Οι γονείς σας ήταν καλοί γονείς; Σας στήριξαν;» ρώτησα μήπως και καταλάβω από πού πηγάζει η δύναμή της.

«Ήταν σαν τους περισσότερους γονείς. Καλοί και δύσκολοι. Φυσιολογικοί και προβληματικοί. Οι γονείς μάς δίδονται και ως πρόβλημα. Ως σταυρός. Μας προκαλούν να τους ξεπερνάμε, και να τους ακούμε και να μην τους ακούμε. Ο καθένας μας γεννιέται με μυαλό. Η αποδέσμευση από την επιρροή τους αποτελεί δικό μας άθλημα. Δεν αντέχω τις κλάψες, πως οι γονείς μου με εμπόδισαν, οι γονείς μου με κατέστρεψαν. Πρέπει να είσαι καταστρέψιμος για να σε χαλάσουν οι άλλοι. Κανείς μα κανείς δεν μπορεί να σε τσακίσει αν δε συμφωνείς, ούτε καν οι γονείς σου. Σας το ξαναλέω, επειδή τελευταία ακούω πολλά στην τηλεόραση για τον τρομερό και φοβερό ρόλο των γονέων: Υπερβολές! Δε σε κάνουν οι γονείς αυτό που είσαι, ούτε αυτό που γίνεσαι. Σε προκαλούν να επαναστατήσεις, σου δίνουν βοήθεια αλλά σου θέτουν και εμπόδια, αυτός είναι ο ρόλος τους. Στα Ευαγγέλια, ο άσωτος υιός ήταν ο πρωταγωνιστής, ο εξελίξιμος· ο άλλος, ο υπάκουος, ήταν ένα χολωμένο βουτυρόπαιδο. Καταλαβαίνετε πως κι ο Θεός ζητά να έχουμε κότσια, να τον παραδεχόμαστε ή όχι, ελεύθερα. Να φεύγουμε πριν γυρίσουμε, του αρέσουν οι κόντρες. Μας θέλει ζωντανούς, δραστήριους, έξυπνους. Τους υπόλοιπους μάλλον θα τους βαριέται. Λέμε τώρα για τους γο-

νείς... Κι εγώ έγινα μητέρα και ξέρω το μπλέξιμο. Ζόρικο μπλέξιμο όσο και συναρπαστικό. Και τι άλλωστε που να αξίζει δεν απαιτεί κότσια; Όχι, πείτε μου εσείς, σας παρακαλώ!»

«Τίποτα! Συμφωνώ μαζί σας», απάντησα αμέσως αλλά και σκεπτική. Αρχίζα να τα βάζω με τον εαυτό μου δείγμα που φανέρωνε πως η κυρία διατύπωνε σοβαρές αλήθειες.

«Που λέτε, είχα αρκετές χαρές και επιτυχίες στη ζωή, πράγμα που μου στέρησε τους περισσότερους φίλους μου. Με τα χρόνια, και όσο καλύτερα μου πήγαιναν τα πράγματα, τόσο έβλεπα πως τους ενοχλούσα. Ήταν μεγάλο σοκ για μένα τούτη η παρατήρηση, από τα χειρότερα σοκ που έχω περάσει. Έφτασα στο σημείο μάλιστα να κρύβω επιτυχίες μου, ή κάποια ευτυχή γεγονότα που δόξα τω Θεώ μας συνέβαιναν. Όχι πως φοβόμουν τη βασκανία, το μάτιασμα όπως λένε και τα τοιαύτα, όχι! Αλλά όταν ανακοίνωνα κάτι ευχάριστο, στο τηλέφωνο ας πούμε, αισθανόμουν να πέφτει μια μελαγχολία, σαν να τους κατηγορούσα λιγάκι, σαν να τους έβαζα να κατηγορήσουν οι ίδιοι τον εαυτό τους, ή να τον δικαιολογήσουν, ή να νιώθουν ιδιαίτερος αδικημένοι ενώ άξιζαν τα καλύτερα. Έπεφτε μια σύγκριση από μέρους τους που με έκανε να νιώθω αμήχανα, λες και έπρεπε να απολογηθώ, να μειώσω τον ενθουσιασμό μου, να μην τους υποβιβάζω με τα νέα μου. Μαραινόταν το κέφι μου...

»Θυμάμαι καλά, με οδύνη το θυμάμαι, όταν βραβεύτηκα στη Βιέννη, ύστερα από απάνθρωπα δύσκολες εξετά-

σεις, απάνθρωπη αγωνία, μελέτη, ξενύχτι και κούραση, πως δεν ήξερα πού να πω τη χαρά μου, σε ποιον να τηλεφωνήσω. Το είχα μόλις πληροφορηθεί, ήμουν πλημμυρισμένη από λαχτάρα να το ανακοινώσω, να τρέξω σαν παιδί να δείξω τι μου συνέβη, ένα άριστα στο ενδεικτικό ύστερα από τρελό διάβασμα, από θυσίες. Δεν αντέχεται το βάρος της χαράς άμα τη δέχεσαι μόνος, γίνεται δυσφορία η μοναχική χαρά. Και στεκόμουν στη μέση του άδειου δωματίου άπραγη. Δεν έβρισκα πού να το αναγγείλω, σε δικό μου άνθρωπο εννοώ, με ποιον να μοιραστώ τόση εκρηκτική ευτυχία. Νόμιζα ότι θα σκάσει βόμβα μέσα μου. Κανένα δεν έβρισκα για να τηλεφωνήσω από όσους πολλούς γνώριζα. Ακόμη και ο αδελφός μου, όταν το έμαθε, έκανε ένα ειρωνικό: “Πάλι;” Είχα καταντήσει να ντρέπομαι που τα καταφέρνω. Ειλικρινά σας λέω, θυμάμαι εκείνη την εικόνα μου στο άδειο δωμάτιο, και μάλιστα δωμάτιο ξενοδοχείου, και νομίζω πως δεν έχω ζήσει μεγαλύτερη ερημιά...»

«Ο άντρας σας;»

«Ο άντρας μου ήταν ο άντρας της ζωής μου, δεν ήταν άλλος, ήμουν εγώ. Ήμασταν ένα, δε μοιραζόμασταν κάτι. Δε μετρούσε λοιπόν. Εκτός από τον αγαπημένο μου σύζυγο χρειαζόμουν και φίλους. Πώς να γίνει; Είναι φυσική ανάγκη οι φίλοι, οι σύντροφοι από παλιά που σε ξέρουν πάντα. Τους χρειαζόμουν και τους έψαχνα από παιδί, είχα αρκετούς φίλους νέα, αλλά χάνονταν... Αραιώσαν δηλαδή όταν άρχισε να φαίνεται το σύνδρομο που σας έλεγα, η τύχη του Μίδα, που τον οδήγησε

σε αιτία, σε ξηρασία. Θυμάστε τον μύθο; Είχε γεμίσει από χρυσάφι, ενώ δεν μπορούσε να πιάσει ένα ποτήρι νερό να σβήσει τη δίψα του. Γίνονταν και το νερό και το ψωμί χρυσάφι, φτηνό, άχρηστο χρυσάφι άμα διψάς και πεινάς. Έμαθα να καταπίνω τις επιτυχίες, την ικανοποίηση, υπήρξαν σας λέω φορές που τα έκρουβα επιμελώς κάτι τέτοια, όλο και πιο συχνά τα έκρουβα για να μη μείνω εντελώς χωρίς παρέα. Για να μη στενοχωρησω κάποιους. Είναι φίλια αυτό;»

«Μα για τι πράγμα πήρατε βραβείο στη Βιέννη;»

«Ήμουν πιανίστα. Εργαζόμουν και στο εξωτερικό».

Τη ρώτησα το όνομά της και με κατάπληξη άκουσα ένα γνωστό όνομα. Γύρισα με ορθάνοιχτα μάτια και την κοίταξα με θαυμασμό.

«Όχι, μη με κοιτάτε έτσι! Σας παρακαλώ!» αντέδρασε ειλικρινά και σχεδόν φοβισμένα, λες και τώρα κάτι θα άλλαζε στην αυθόρμητη κουβέντα μας. «Όχι, σας παρακαλώ, μη με κρίνετε από τέτοια. Με έχει πληγώσει ο θαυμασμός. Οι άνθρωποι για να συνεχίσουν να είναι μαζί πρέπει να διαθέτουν ισοτιμίες, δεν ξέρω γιατί μαζί μου ένιωθαν ανισότητα, εγώ ποτέ δεν το έβλεπα έτσι, εγώ πάντα μου ήμουν εκείνη που ήμουν από παιδί. Οι επιτυχίες δεν έχουν τόση σημασία όση τους αποδίδουν όσοι δεν τις γεύτηκαν. Δε σε ακουμπούν στον βυθό σου, δεν ξέρω πώς ακριβώς να το εκφράσω, νιώθω ότι λέω ανοησίες. Ο θαυμασμός όμως με τα χρόνια μου προκαλούσε αποστροφή, τον έχω πληρώσει άσχημα. Έπαιζα καλούτσικα πιάνο, επειδή λατρεύω τη μουσική, όχι για τα χειροκροτήματα. Και χωρίς

ούτε ένα άτομο στην πλατεία να με ακούει, εγώ πάλι θα έπαιζα νύχτα μέρα πιάνο, γιατί με μάγευε.

»Θα πείτε ότι τον θαυμασμό τον χόρτασα, πως ήρθε γρήγορα ένας κορεσμός. Όχι ακριβώς κορεσμός, αλλά να, γρήγορα αισθάνεσαι πως δεν είναι οι νίκες εκείνο που ζητάς, εκείνο που χρειάζεσαι για να ισορροπείς, για να ευτυχείς. Μόνο η αγάπη ευτυχεί, η αμοιβαία αγάπη. Το αισθάνθηκα με τον άντρα μου, με το παιδί μου, με το πιάνο μου. Να, το πιάνο μου με αγαπούσε. Από τους τρίτους δεν αγαπιέσαι εύκολα άμα είσαι τυχερή και επιτυχημένη, με αρκετά κέρδη στη ζωή, σας το είπα. Σε υποψιάζονται, θέλουν να νομίζουν ότι έχεις μέσα και βοήθειες ενώ εκείνοι δε βοηθήθηκαν, σε αποφεύγουν σαν καθρέφτη που δεν τους αντανακλά όπως θα επιθυμούσαν να φαίνονται, τι να πω... Υπάρχει τίμημα στη νίκη, το πιο βαρύ τίμημα είναι η απόσταση όπου σε εξορίζουν. Πάρα πολλές φορές θα προτιμούσα να με συμπονούν, να με λυπούνται παρά να με θαυμάζουν. Πάρα πολλές φορές, σας το ορκίζομαι. Το βρίσκω πιο ανθρώπινο. Είναι πολύ κρύο πράγμα να θεωρούν ότι στέκεσαι ψηλά, πως δε σε φτάνουν, πως δεν έχεις εσύ ανάγκη όμοια με τις ανάγκες τους. Είναι άδικο, είναι σκληρό. Υπάρχει ένα ωραίο τραγούδι, το έπαιζα στο πιάνο, *Lonely at the top*. Πολύ σωστό, πολύ πικρό τραγούδι. Θα το πιστέψετε πως ήρθαν πολύ περισσότεροι γνωστοί και συγγενείς στην κηδεία του συζύγου μου παρά στον γάμο μας; Είναι και αστείο που το λέω, σαν ανέκδοτο. Οι ευτυχισμένες ώρες δε μοιράζονται, δεν υπάρχουν αρκετοί ειλικρινείς συνδαιτυμόνες στις μεγά-

λες γιορτές σου. Σας είπα, για να κρατήσεις ανθρώπους κοντά σου πρέπει να τους κάνεις να νιώθουν καλύτεροι από σένα. Οι άνθρωποι όμως διαρκώς συγκρίνονται. Το χειρότερο, συγκρίνονται με χαζά κριτήρια...»

«Το ξέρω αυτό το τραγούδι! Το έλεγε εκείνος ο τύπος με τα γυαλάκια, ο Ράντι Νιούμαν! Δυστυχώς ή ευτυχώς δε βρέθηκα ποτέ στην κορυφή για να νιώσω αυτού του είδους τη μοναξιά».

Η κυρία γέλασε. «Να σας πω, εντέλει δεν πειράζει. Όποιος δε χαιρείται με τα καλά σου δεν υπήρξε φίλος σου. Έτσι κι αλλιώς. Δεν είναι η επιτυχία που διώχνει τους φίλους, ήταν που δεν υπήρξαν φίλοι ποτέ τους. Τι είχες τι έχασες, εν ολίγοις, όμως δύσκολα χωνεύουμε κάποιες πραγματικότητες».

«Θα ξαναδιαλέγατε αν ξαναζούσατε τον ίδιο δρόμο;» της έκανα την κοινότοπη ερώτηση που κάνουν οι δημοσιογράφοι όταν παίρνουν συνέντευξη. Από τη στιγμή που έμαθα ποια μουσικός είναι, όντως άλλαξε και ο δικός μου τρόπος απέναντί της. Όσο και να το προσπάθησα, το ύφος μου άλλαξε.

«Τι άλλο δρόμο να πάρεις από τον δρόμο που σε τραβούν τα πόδια σου; Παραπατάς και πέφτεις, αν πας αλλιώς».

«Και τώρα;»

«Τώρα;»

«Αυτή την εποχή της ζωής σας πώς είστε;»

«Θα έλεγα πολύ καλύτερα. Το ωραίο με τα γεράματα είναι ότι επιτέλους γίνεσαι ολιγαρκής».

«Τι ανακούφιση!»

«Θα έλεγα πως τώρα ζω περισσότερο κάτι που κάπου, κάποτε, διάβασα: *Αν δεν είσαι ευχαριστημένος με όσα έχεις σήμερα, ποτέ σου δε θα είσαι ευχαριστημένος*».

«Ωραίο!... Δύσκολο βέβαια, αλλά ωραίο!»

«Ολιγαρκής είπαμε, όχι παραιτημένη. Πάλι ελπίζεις, πάλι χαίρεσαι, αλλά μαθαίνεις να χαίρεσαι και να ελπίζεις το ελάχιστο. Έχω περάσει στην ηλικία του ελάχιστου παραδείσου. Με τον καιρό μαθαίνεις να κερδίζεις από το τίποτα. Όμως έχω καιρό μπροστά μου να καταλάβω, είμαι μόνο ενενήντα χρόνων».

«Ενενήντα;» φώναξα κατάπληκτη. Έδειχνε νεότερη κατά τουλάχιστον δεκαπέντε χρόνια.

Με κοίταξε ντροπαλά, σαν παιδί που μετάνιωσε για μια αταξία. «Για να πω την αλήθεια, σας έκρουσα δυο τρία χρόνια...»

Κανέναν μα κανέναν δεν μπορείς να κερδίσεις, ούτε καν ένα αφελές μικρούλι παιδί, εφόσον του αφαιρείς την ελευθερία τού να μη συμφωνήσει μαζί σου. Αν απαγορεύεις την ελευθερία στον άλλο, και βασιλιά να τον στέψεις, δε θα διαρκέσει η λαμπερή συμφωνία σας. Σύντομα θα αισθανθεί δυσφορία, ότι κάπως παγιδεύτηκε και βρέθηκε εκεί όπου δε θέλει. Τα χρυσά κλουβιά τα ανακάλυψαν τύποι σαν τη γυναίκα της πρώτης ιστορίας μας, όμως, κλειδωμένο, ένα πουλί μαραίνεται. Ο Ελύτης γράφει πως γίνεται να φυλακίσεις ένα αηδόνι αλλά δεν μπορείς να φυλακίσεις τον κελαηδισμό του.

Υπάρχουν όμως προσωπικότητες τόσο ανασφαλείς, εξαρτημένες και εξωφρενικά εγωιστικές, ώστε κρατούν κλειδωμένο το αηδόνι τους, έστω και άλαλο, έστω και νεκρό. Ξέρουν πολύ καλά άλλωστε την τέχνη να ταριχεύουν.

Όλοι μας έχουμε συναπαντηθεί με τέτοιους χαρακτήρες. Δεν είναι λίγοι και γνωρίζουν να πλέκουν ιστούς σαν την αράχνη. Όσο πιο εξαρτημένοι είμαστε εμείς οι ίδιοι τόσο τιμπάμε στους χειρισμούς τους. Ο ελεύθερος, ο ανεξάρτητος άνθρωπος δεν τους ανέχεται, γρήγορα κάνει πέρα, σύντομα κόβει μαζί τους τις διαπραγματεύσεις.

Όμως πόσοι είμαστε εντελώς ανεξάρτητοι; Όλοι έχουμε τις αναγκεμένες πληγές μας, τις μειονεξίες μας, τα παθήματα και τα πάθη μας. Όλοι κουβαλάμε στο αίμα μας τους πειρασμούς της τρέλας. Παρά ταύτα πάντα υπάρχει τρόπος να γιατρεύεσαι όταν όντως το αποφασίζεις, διότι η υγεία είναι πιο επιθετική και δυναμική από την αρρώστια.

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psichogios.gr

ISBN 978-618-01-0871-2

9 786180 108712

ΚΩΔ. ΜΗΧΗΣΗΣ: 15873

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η